

تفکر پلتفرمی و بهبود اثربخشی خدمات کتابخانه‌های تخصصی

مهرناز خراسانچی^۱، طیبه شه‌میرزادی^۲

۱. دکتری علم اطلاعات و دانش‌شناسی، مدیرعامل شرکت پارس آذرخش، مدیر محتوای کتابخانه دیجیتال پلتفرمی بومی و پژوهشگر حوزه تفکر پلتفرمی در کتابخانه‌ها و مراکز

اطلاعات، تهران، ایران (نویسنده مسئول). رایانامه: mkhorasanchi@gmail.com

۲. استادیار مرکز فناوری اطلاعات و اطلاع‌رسانی کشاورزی، سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی، تهران، ایران. رایانامه: t.shahmirzadi@areeo.ac.ir

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۱۲/۱۴

تاریخ ویرایش: ۱۴۰۱/۱۲/۲۳

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۱۲/۲۳

تاریخ چاپ: ۱۴۰۲/۰۵/۱۵

صص: ۸-۱

چکیده

کتابخانه‌های تخصصی پلتفرمی^۱، دیگر تنها مکانی برای مبادله منابع و اطلاعات نیستند. آن‌ها مرکزی هستند که در آن تعاملات انسانی خالق ارزش هستند و پژوهشگران، اعضای هیئت علمی، کتابداران و مدیران، گنجینه‌های اصلی این مراکز به شمار می‌آیند که با آگاهی و دانش خود این ارزش‌های تولیدشده را مبادله می‌کنند. این پژوهش در دو مرحله انجام شد: در مرحله نخست، با استفاده از روش مطالعه اسنادی، اسناد مرتبط بررسی و تحلیل و معیارهای مرتبط با کتابخانه‌های تخصصی پلتفرمی شناسایی شد. در مرحله دوم، با استفاده از روش دلفی، ضرورت پیاده‌سازی الگوی تفکر پلتفرمی در کتابخانه‌های تخصصی ارزیابی شد. با توجه به بررسی‌های انجام‌شده، تغییر در رویکرد کتابخانه‌های تخصصی، از سنتی به پلتفرمی، اثربخشی خدمات کتابخانه‌ها را افزایش می‌دهد. در کتابخانه پلتفرمی تخصصی، کتابخانه بستری چندسویه است که با ارائه خدمات و تولیدات خود، میان همه ذی‌نفعان اعم از مدیران، کارکنان، کارشناسان، پژوهشگران، اعضای هیئت علمی و بهره‌برداران شبکه برقرار می‌کند. بنابراین، بررسی خدمات کتابخانه‌های تخصصی در این بستر جدید از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است اما تاکنون مورد توجه قرار نگرفته است.

کلیدواژه‌ها: تفکر پلتفرمی، خدمات، کتابخانه‌های تخصصی، اثربخشی، توسعه.

مقدمه

کتابخانه‌های تخصصی برای دستیابی اعضای یک سازمان یا یک مؤسسه به اطلاعات مرتبط و مورد نیاز تاسیس می‌شوند؛ مانند کتابخانه‌های وزارتخانه‌ها و سازمان‌های دولتی، مراکز و مؤسسات فنی و تخصصی که در یک یا چند رشته مشخص همه کتاب‌ها، نشریات و دیگر مواد چاپی و غیر چاپی مورد نیاز را گردآوری می‌کنند (عماد خراسانی، ۱۳۷۹). در متون تخصصی، برای کتابخانه تخصصی تعابیر و اصطلاحات متفاوتی وجود دارد، مانند کتابخانه اختصاصی، کتابخانه پژوهشی، مرکز اطلاعات، کتابخانه تخصصی تحقیقاتی، و مرکز خدمات اطلاع‌رسانی. عبارت کتابخانه تخصصی بر مفهوم عملی و کارکرد این نوع کتابخانه تأکید دارد. استانداردهای کتابخانه‌های تخصصی ایران، کتابخانه تخصصی را «کتابخانه‌ای برای سازمان‌های پژوهشی با هدف رفع نیازهای ویژه آن سازمان» تعریف کرده است (حیاتی، ۱۳۹۹).

خدمات کتابخانه‌ای به دو دسته «خدمات فنی» و «خدمات عمومی» تقسیم می‌شوند. در کتابخانه‌های سنتی این دو نوع خدمات در فضایی یک‌سویه و اصطلاحاً با منطبق لوله‌ای به مخاطب ارائه می‌شوند. اما در فضای اطلاعاتی کنونی، توجه به برخی مسائل بیش از پیش ضرورت یافته است. از یک سو، تعامل کاربران با نظام‌های اطلاعاتی، راه‌های دسترسی به منابع اطلاعاتی، جستجوهای مفهومی و حضور نظام‌های پیشنهاددهنده در حوزه‌های فناوری را به سرعت دگرگون کرده است. از سوی دیگر، در زمینه‌های ارتباطی، تولید و توزیع محتوا نیز تحولات شگرفی حاصل آمده است. در این شرایط، نمی‌توان با ارائه خدمات سنتی کتابخانه‌ای، رضایت مخاطبان را جلب و آن‌ها را به کتابخانه جذب کرد.

کتابخانه‌های سنتی با فرآیندهایی مانند مجموعه‌سازی، سازمان‌دهی، امانت و پس‌دادن کتاب و دیگر منابع، یا جستجو و بازیابی اطلاعات برای کاربران خود شناخته می‌شوند. در الگوی لوله‌ای، افراد از تجهیزات یا فضای کتابخانه برای تجمعات،

گروه‌های مطالعه و دوره‌های کوچک بحث و تبادل نظر درباره مطالب یا دیگر مباحث مرتبط استفاده می‌کنند. در این الگوی خدماتی، کتابخانه‌ها، یا واسطه دسترسی به منابع تولید شده هستند یا از فضای خود برای ارائه خدمات استفاده می‌کنند و به مکانی برای پژوهش یا ملاقات علمی و فرهنگی تبدیل می‌شوند. در تفکر پلتفرمی^۱ بستری برای اتصال تولیدکنندگان اطلاعات به مصرف‌کنندگان آن ایجاد می‌شود. یعنی هر دو سویه تولیدکننده و مصرف‌کننده، عضوی از بستر پلتفرمی هستند. در این نگاه، کتابخانه بستری چندسویه فرض می‌شود که با ارائه خدمات و تولیدات خود، بین ذی‌نفعان اعم از کارکنان، کارشناسان، پژوهشگران، اعضای هیئت علمی و بهره‌برداران، شبکه ایجاد می‌کند. در تفکر پلتفرمی مخاطبان می‌توانند نقش خود را تغییر داده و در ایجاد اثر یا ارزش در سازمان سهم باشند. یعنی، در بوم‌سازگانی^۲ از کاربران و در تعامل آن‌ها باهم، اثر یا ارزش ایجاد می‌شود.

با توجه به پیشرفت روزافزون جوامع بشری در بهره‌گیری از محیط‌ها و فضاهای شبکه‌ای، سازمان‌ها نیز با هدف اثربخشی هرچه بیشتر خدمات و رسالت اجتماعی که به عهده دارند، باید شیوه عملکرد خود را تغییر دهند. امکانات تعاملی و انتقال و گردش اطلاعات که در فضاهای رسانه‌ای جدید، به‌ویژه در شبکه‌های اجتماعی، در اختیار همه قرار گرفته است، انتظار افراد از مراکز و نهادهای اجتماعی را افزایش داده است و دیگر فضاهای ارتباطی یک‌سویه با اقبال روبرو نیست. کتابخانه‌های تخصصی برای بقا در این فضای نوین، گزیری جز پیوستن به این جریان و قرار گرفتن در فضای تعاملی ندارند و باید از این امکان جدید در ارائه خدمات کتابخانه‌ای استفاده کنند. با توجه به اینکه تاکنون در زمینه تفکر پلتفرمی در ارائه خدمات کتابخانه‌های تخصصی در کشور پژوهشی انجام نشده است، بنابراین، هدف این پژوهش آن است تا ضرورت ایجاد بستری پویا و تعاملی برای ارائه خدمات پلتفرمی با استفاده از امکانات بومی و

1. Platform Thinking

2. Ecosystem

کتابخانه پلتفرمی بیشتر بر اساس چرخه ایده‌ها و میزان مشارکت گروه‌های تخصصی سنجیده و امتحان می‌شود نه بر اساس گردش‌های کاری آن.

با توجه به چشم‌انداز نامعلوم و نامحدود اطلاعات و نو بودن مفهوم تفکر پلتفرمی به‌ویژه در حوزه کتابخانه‌های تخصصی کشور و برای تاکید بر تفاوت کتابخانه پلتفرمی و خدمات آن‌ها با سایر خدمات کتابخانه‌ای، پژوهشی انجام شده است (خراسانچی و همکاران، ۱۳۹۸). در مجله‌های خارج از کشور نیز پژوهش‌هایی منتشر شده است که برخی از آن‌ها با نگاه فناورانه، خدمات کتابخانه‌های دیجیتال را بررسی کرده‌اند (پرادهان، ۲۰۱۹، واکار، ۲۰۱۵). برخی دیگر از پژوهش‌ها نیز با تأکید بر ضرورت تغییر خدمات در کتابخانه‌های فیزیکی، کتابخانه را از یک محدوده بسته جغرافیایی خارج کرده و کتابخانه را مانند سکویی در نظر گرفته‌اند که خدمات آن کمک به کتابخانه‌های سنتی برای مدیریت منابع است (آندرز و دیگران، ۲۰۱۶، بریندینک، ۲۰۱۶). خراسانچی و همکاران (۲۰۲۱) نیز در پژوهش خود مقوله‌ها، مؤلفه‌ها، و گویه‌های تفکر پلتفرمی برای توسعه و اثربخشی خدمات کتابخانه عمومی را بررسی کرده‌اند. با بررسی پژوهش‌ها می‌توان نتیجه گرفت که با تبدیل خدمات کتابخانه از سنتی به پلتفرمی، علاوه بر ارائه خدمات بهتر به کاربران، کتابخانه‌ها می‌توانند نقش فرهنگی و اجتماعی اثربخش‌تری نیز ایفا کنند.

تفاوت کتابخانه‌های پلتفرمی و تخصصی سنتی

دسترسی به همه جا و همه چیز

واینبرگر (۲۰۱۲) بر این باور است که پلتفرم‌ها باید هر چیزی که کتابخانه‌های سنتی فقط بخشی از آن‌ها را در دسترس کاربران قرار می‌دهند را در دسترس قرار دهند. در واقع، یکی از دستاوردهای مهم ایجاد کتابخانه‌های پلتفرمی آن است که ما را به این نتیجه برساند که تمایز قائل شدن میان کتابخانه‌های سنتی و دیجیتال ضرورتی ندارد. ما باید با ایجاد سکوی خدمات کتابخانه‌ای شروع کنیم. سپس، تصمیم بگیریم که کدام یک از

متناسب با نیاز کتابخانه‌های تخصصی کشور بررسی شود و با ایجاد الگوی تفکر پلتفرمی، برای پویاسازی و اثربخش‌تر کردن فعالیت‌های سازمانی تلاش شود.

همان‌گونه که پیش‌تر اشاره شد، در کتابخانه‌های تخصصی دو نوع خدمات ارائه می‌شود. در خصوص ارائه خدمات فنی و با توجه به بستر مناسب اینترنتی، می‌توان از نرم‌افزارهای موجود کتابخانه دیجیتال استفاده کرد و با راه‌اندازی مرکزی برای مجموعه‌سازی و گردآوری منابع اطلاعاتی، امکان دسترسی همه سازمان‌ها در سطح کشور به آن را فراهم آورد. اما در تفکر پلتفرمی، بر ارائه خدمات اطلاعاتی در کتابخانه‌های تخصصی تاکید می‌شود. این مفهوم به تلاش سازمان‌یافته کتابخانه اشاره دارد که برای بهره‌گیری فعالانه کاربران از مجموعه منابع و خدمات کتابخانه برای رفع نیازهای اطلاعاتی خود و ایجاد و حفظ هماهنگی میان کتابخانه و استفاده‌کنندگان آن انجام می‌شود. به‌طور کلی، ارائه خدمات عمومی در کتابخانه‌های تخصصی به عواملی مانند رویکردها، نوع خدمات، روش‌ها و فنون و منابع وابسته است. در سال‌های اخیر، توجه به خدمات عمومی در کتابخانه‌ها سبب شده است که برخی مفاهیم و فعالیت‌ها در این حوزه شکل گیرد که روابط عمومی از جمله آن‌هاست.

در کتابخانه‌های پلتفرمی، در بستری مشترک و با حضور و هم‌فکری همه افراد و گروه‌های موضوعی مرتبط و برای تعامل بیشتر میان گروه‌های گوناگون ذی‌نفعان، از همه ابزارهای اطلاعاتی و ارتباطی موجود استفاده می‌شود. در این کتابخانه‌ها، هدف اصلی تعامل با اطلاعات کتابخانه و بهره‌گیری از دانش مدیران، کارکنان، کارشناسان، پژوهشگران، اعضای هیئت علمی، کتابداران و صاحبان اطلاعات است. این مجموعه انسان و ابزار با هم‌افزایی، دانش مشارکتی سازنده‌ای را تولید کرده بر ارزش و اعتبار کتابخانه می‌افزایند. کتابخانه پلتفرمی، نه تنها می‌تواند خدمات اجتماعی فراوانی ارائه کند و به ارزش و اعتبار سازمان بیفزاید، بلکه می‌تواند چرخه ایده‌ها و اندیشه‌ها را به‌سوی مشارکت هم‌افزا و سازنده سوق دهد. عملکرد یک

مرتبط با تفکر پلتفرمی از آن‌ها استخراج شدند. پرسش‌نامه این پژوهش با استناد به نتایج پژوهش خراسانچی و دیگران (۲۰۲۱) و با استفاده از نظرات و دیدگاه‌های متخصصان طراحی شده است. در مرحله دوم، با استفاده از روش دلفی، ضرورت پیاده‌سازی تفکر کتابخانه پلتفرمی در کتابخانه‌های تخصصی ارزیابی شد. با دو دور گردش پرسش‌نامه در میان متخصصان و استفاده از ضریب هماهنگی کندال^۱ برای وزن‌دهی به مقوله‌ها و مؤلفه‌ها، میزان مطلوبیت شاخص‌ها مشخص شد. ۱۴ نفر از متخصصان، جامعه آماری این پژوهش را شکل داده‌اند. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از آمار توصیفی و استنباطی استفاده شده است. در دور نخست دلفی، فهرستی از عوامل تأثیرگذار بر شکل‌گیری کتابخانه پلتفرمی با بهره‌گیری از پژوهش خراسانچی و همکاران (۲۰۲۱) تهیه شد و در اختیار اعضای هیئت‌رئیس دلفی قرار گرفت. از آنان درخواست شد تا افزون بر مؤلفه‌های موجود، مؤلفه‌های موردنظر خود را نیز به این فهرست بیفزایند. نتایج حاصل از انجام دور نخست دلفی بینش مطلوب‌تری را درباره تعیین مقوله‌ها و مؤلفه‌ها برای کتابخانه پلتفرمی تخصصی در اختیار قرار داد. با به کار بستن دیدگاه متخصصان، پرسش‌نامه جدید یک‌بار دیگر بین متخصصان پژوهش توزیع شد. در بررسی اولیه داده‌های به‌دست‌آمده از نظر سنجی متخصصان، ۱۸ مؤلفه حذف شد. امتیاز کسب‌شده در ۱۹ مؤلفه دیگر نشانگر اهمیت بالای آن‌ها بود که پس از متناسب‌سازی مؤلفه‌ها با مباحث کتابخانه‌های تخصصی در پرسش‌نامه دور دوم گنجانده شدند. با اعمال نظرها و پیشنهادها، جدولی با دو گروه «مقوله و مؤلفه» تنظیم شد که در جدول ۱ نشان داده شده است.

به این ترتیب، معیارهای تفکر پلتفرمی روایی مناسبی داشته و متخصصان آن‌ها را تایید کردند. براساس دیدگاه متخصصان، تعداد مؤلفه‌های نهایی از ۳۷ مؤلفه به ۱۹ مؤلفه کاهش یافت. مقوله‌ها نیز از ۵ به ۶ افزایش یافت. بنابراین، تفکر سوداگرایی پیشنهادی برای کتابخانه‌های تخصصی از ۶ مقوله و ۱۹ مؤلفه تشکیل شده است (جدول ۱).

خدمات، اطلاعات و ابزارها باید برخط و کدام غیربرخط باشند.

دانش رو به گسترش

کتابخانه‌های پلتفرمی بستری هستند که در آن اطلاعات جریان دارد، به اشتراک گذاشته می‌شود و متناسب با نیاز ذی‌نفعان، خدمات شکل گرفته و ارائه می‌شود. کتابخانه‌های تخصصی پلتفرمی، به سازمان‌ها اجازه می‌دهند تا در راستای اهداف خود از منابع کتابخانه و سایر خدمات استفاده کنند. کتابخانه تخصصی پلتفرمی به همه منابع کتابخانه‌ای و نیز به اطلاعات حاصل از ذی‌نفعان، مستقیم و با واسطه، دسترسی دارد.

مشارکت سازنده

هدف اصلی از تعامل اطلاعات در کتابخانه‌های تخصصی پلتفرمی، استفاده از دانش مدیران، پژوهشگران، اعضای هیئت‌علمی، کتابداران و صاحبان اطلاعات زیادی است که با هم‌افزایی، دانش مشارکتی سازنده‌ای را تولید کرده و اعتبار کتابخانه را افزایش می‌دهند. کتابخانه تخصصی پلتفرمی، نه تنها خدمات اجتماعی فراوانی ارائه و بر ارزش و اعتبار سازمان می‌افزاید، بلکه چرخه ایده‌ها و اندیشه‌ها را نیز به سوی مشارکت هم‌افزا و سازنده سوق می‌دهد. عملکرد یک کتابخانه تخصصی پلتفرمی بیشتر براساس چرخه ایده‌ها و میزان مشارکت گروه‌های اجتماعی آن سنجیده می‌شود نه براساس گردش‌های کاری. کتابخانه‌های تخصصی پلتفرمی دیگر مکانی صرف برای مبادله منابع و اطلاعات نیستند. آن‌ها مرکزی هستند که در آن‌ها تعاملات انسانی است که ارزش می‌آفریند و مدیران، پژوهشگران، اعضای هیئت‌علمی، کتابداران و صاحبان اطلاعات، گنجینه‌های اصلی این مراکز هستند که با آگاهی و دانش خود ارزش‌های تولید شده را مبادله می‌کنند.

دستاوردها

این پژوهش در دو مرحله انجام شده است. در مرحله نخست، با استفاده از روش مطالعه اسنادی، اسناد مرتبط بررسی و معیارهای

1. Kendall's Coefficient of Concordance (W)

جدول ۱. مقوله‌ها و مؤلفه‌های تفکر پلتفرمی در کتابخانه‌های تخصصی

مقوله‌ها	مؤلفه‌ها	میانگین	ضریب کاندال
فعالیت‌های کلی کتابخانه با تفکر پلتفرمی	دیدگاه حمایتی و بازمدیریت سازمان و بهره‌مندی از نظرهای کارکنان، کارشناسان، پژوهشگران و اعضای هیئت‌علمی در زمینه برنامه‌ریزی و توسعه خدمات	۴/۶۳	بسیار قوی
	توسعه و روزآمدسازی خدمات کتابخانه در فضای فیزیکی یا مجازی	۴/۶۱	بسیار قوی
	بهره‌مندی از روش‌ها، رویکردها و ابزارهای مناسب روز در فضای فیزیکی و مجازی	۴/۶۶	بسیار قوی
خدمات عمومی، فرهنگی و اجتماعی کتابخانه	فراهم‌آوری امکانات و شرایط پذیرش ایده‌های نو و خلاق همه ذی‌نفعان	۴/۵۶	بسیار قوی
	تهیه یا تولید منابع چاپی و رقمی با کیفیت با توجه به نیاز و مسائل روز	۴/۵۳	بسیار قوی
	کتابخانه به‌مثابه سکوی تولید ارزش	۴/۷۰	بسیار قوی
فعالیت‌های مناسب خدمات اجتماعی مانند اجرای برنامه‌های محیط زیستی	فعالیت‌های مناسب خدمات فرهنگی	۴/۴۴	قوی
	فعالیت‌های مناسب خدمات اجتماعی مانند اجرای برنامه‌های محیط زیستی	۴/۸۹	بسیار قوی
	ایجاد فضای مناسب در شبکه‌های ارتباطی برای اطلاع‌رسانی، حضور و تعامل کارکنان، کارشناسان، پژوهشگران و اعضای هیئت‌علمی در فضای فیزیکی یا مجازی	۴/۸۶	بسیار قوی
فعالیت‌های کتابخانه برای تبادل ارزش	ایجاد فضا و شرایط مناسب و قابل دسترسی برای بهره‌برداری از خدمات کتابخانه برای انواع مخاطبان در داخل کتابخانه	۴/۹۹	بسیار قوی
	هم‌فکری و تولید محتوا از سوی کارکنان، کارشناسان، پژوهشگران و اعضای هیئت‌علمی برای ایجاد و ارتقاء ذائقه‌های گوناگون علمی سازمان	۴/۴۳	قوی
	داشتن فعالیت‌های اجرایی هم‌راستا با راهبردها و اهداف سازمانی	۴/۵۸	بسیار قوی
ارزیابی میزان موفقیت خدمات ارائه شده در کتابخانه	انتشار اطلاعات و آمار عملکرد کتابخانه در بین کارکنان، کارشناسان، پژوهشگران و اعضای هیئت‌علمی	۴/۶۵	بسیار قوی
	انجام ارزیابی‌هایی برای سنجش رضایت کارکنان، کارشناسان، پژوهشگران و اعضای هیئت‌علمی از امور تخصصی کتابخانه برای اطمینان از اثربخشی آن‌ها در امور آموزشی و پژوهشی سازمان	۴/۵۳	بسیار قوی
	مشارکت با کارکنان، کارشناسان، پژوهشگران و اعضای هیئت‌علمی برای ترسیم مسیرهای آموزشی و پژوهشی با استفاده از منابع کتابخانه‌ای	۴/۷۷	بسیار قوی
در خدمات عمومی کتابخانه	اجرای برنامه‌های خلاقانه و نوآورانه در برپایی برنامه‌هایی که با کمک کارکنان طراحی شده است	۴/۹۲	بسیار قوی
	حضور کتابداران اهل مطالعه، آگاه و اندیشمند	۴/۹۳	بسیار قوی
تحقق تفکر پلتفرمی در کتابخانه از سوی کتابداران	معرفی اخلاق حرفه‌ای کتابدار به کارکنان، کارشناسان، پژوهشگران و اعضای هیئت‌علمی	۵	بسیار قوی

توصیه‌ها

اطلاعات در هر دوره از انقلاب‌های صنعتی غیرقابل انکار است. به دلیل گسترش فضای مجازی در زندگی روزمره انسان‌ها و تأثیر زیادی که بر سبک زندگی افراد داشته است، کتابخانه‌ها نیز همراه با این تحولات همیشه در حال تغییر عملکرد و افزایش دانش خود بوده‌اند. کتابداران نیز برای حفظ جایگاه کتابخانه‌ها در بوم‌سازگان‌های اجتماعی بی‌وقفه تلاش کرده‌اند. پیاده‌سازی مقوله‌ها و مؤلفه‌های تفکر پلتفرمی می‌تواند پویایی و اثربخشی خدمات کتابخانه‌ها از جمله کتابخانه‌های تخصصی را در پی داشته باشد. چراکه با روش تفکر پلتفرمی، در کتابخانه تخصصی بستری ایجاد می‌شود که تولیدکنندگان منابع و خدمات اطلاعاتی به مدیران، کارکنان، کارشناسان، پژوهشگران،

کتابخانه‌ها از نهادهای مهم هر جامعه هستند که با عملکرد درست می‌توانند مروج دانایی و علم در جامعه باشند. کتابخانه‌ها فضایی برای تعاملات خوب اجتماعی هستند و می‌توانند فرصت رویارویی کاربران با اندیشمندان را فراهم آورند. در طول دوره‌های مختلف و تحولات گوناگون اجتماعی می‌توان چنین اقداماتی را شاهد بود. البته کتابخانه‌ها برای ادامه حضور مؤثر خود در جامعه، از تغییرات اجتماعی تأثیر پذیرفته‌اند. در این روند، افزایش دستاوردهای متأثر از اطلاعات مشهود است طوری که از انقلاب صنعتی چهارم با عنوان انقلاب اطلاعات نیز یاد می‌کنند. اما نقش کتابخانه‌ها به‌عنوان مرکز اجتماعی

نیازهای اطلاعاتی؛

- بهره‌گیری از نظرات مفید و صحیح مدیران، کارکنان، کارشناسان، پژوهشگران، اعضای هیئت‌علمی و بهره‌برداران هم در فضای مجازی و هم در فضای فیزیکی و ایجاد بستری برای تعاملات هرچه بیشتر با شنیدن و توجه به نظرات آن‌ها و ایجاد محیطی امن و آرام.

منابع

حیاتی، ماندانا (۱۳۹۹). کتابخانه‌های تخصصی، مراکز مدیریت دانش سازمانی. *خبرنامه الکترونیکی انجمن کتابداری و اطلاع‌رسانی ایران-شاخه منطقه جنوب کشور*. ۴ (۲).

عماد خراسانی، نسرین دخت (۱۳۷۹). *خدمات عمومی کتابخانه و شیوه‌های آن*. تهران: نشر کتابدار

Andrews, C. and et al. (2016). From "Library as Place" to "Library as Platform": Redesigning the 21st Century. *Academic Library*. The Future of Library Space. 36. Retrieved April 21, 2021, from <https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/S0732-06712016000036006/full/html>

Breeding, M. (2015). Library Services Platforms: A Mature Genre Products. *Library Technology Reports*. (51)6, pp. 5-19.

Breeding, M. (2016). Smarter libraries through technology: five years of library services platforms. *Smart Libraries*, 8(36), pp. 5-19. Retrieved April 21, 2021, from <https://librarytechnology.org/document/22248>.

Khorasanchi, M., Babolhavaeji, F., Fattahi, R., Hariri, N., Nooshinfard, F. (2020). The impact of industrial revolutions on the evolution of public libraries: Platform library realization in the Fourth Industrial Revolution. *Library and Information Sciences*, (Forthcoming), doi: 10.1010.30481/lis.2020.218023.1676 [In Persian]

Khorasanchi, M. (2020). *Developing a Model-based on Platform Thinking for giving more effective library services (Action Research for Public Services in Hosseinieh Ershad Public Library)*. Unpublished doctoral dissertation, Islamic Azad University, Science and Research Branch, Tehran. [In Persian].

اعضای هیئت‌علمی و بهره‌برداران متصل می‌شوند. به عبارت دیگر، هم تولیدکننده و هم مصرف‌کننده، به‌ذی‌نفعان اصلی این سکو بدل می‌شوند. با تفکر پلتفرمی، کتابداران کتابخانه‌های تخصصی می‌توانند منابع را استخراج و پالایش کنند و با کمک مدیران، کارکنان، کارشناسان، پژوهشگران، اعضای هیئت‌علمی و بهره‌برداران سازمان، محصولات متعددی را تولید و توزیع کنند. با تحلیل پژوهش‌های انجام‌شده، تلاش شد تا مقوله‌ها و مؤلفه‌هایی متناسب با معیارهای تفکر پلتفرمی انتخاب شوند. مقوله‌ها و مؤلفه‌های مطرح‌شده در این پژوهش با توجه به ذی‌نفعان کتابخانه تخصصی تدوین شده‌اند.

در کتابخانه پلتفرمی تخصصی، کتابخانه بستری چندسویه فرض می‌شود که با توجه به خدمات و محصولات خود، میان ذی‌نفعان شبکه ایجاد می‌کند. بنابراین، ارائه خدمات کتابخانه‌های تخصصی در بستر جدید از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است که تاکنون به آن اشاره نشده است. با تغییر در رویکرد کتابخانه‌های تخصصی از سنتی به پلتفرمی و با توجه به ایجاد فضای مشارکتی و فرصت ایده‌پردازی، می‌توان به نتایج زیر دست یافت:

- تغییر نگرش، تأثیرگذاری بر عزت‌نفس، عملکرد و رفتارهای کارکنان؛
- ایجاد بستر تعامل و افزایش حجم و سطح تعاملات و جریان اطلاعات با همه ذی‌نفعان؛
- بهره‌گیری از مقوله‌ها و مؤلفه‌های کتابخانه پلتفرمی با توجه به سه معیار «دسترسی به همه‌جا و همه‌چیز»، «گسترش روزافزون دانش» و «مشارکت سازنده»؛
- برقراری ارتباط بیشتر و مؤثرتر میان مدیران، کارکنان، کارشناسان، پژوهشگران، اعضای هیئت‌علمی و بهره‌برداران با بهره‌گیری از کتابخانه به‌منزله نقطه مرکزی بوم‌سازگان آموزشی و پژوهشی با کمک کتابداران آگاه و منابع مناسب؛
- تلاش برای اثربخشی خدمات کتابخانه‌های تخصصی با استفاده از نوآوری‌های کارکنان و ایجاد حس خوشایند و تجربه جذاب در همکاری با کتابخانه و اطمینان از رفع

- Khorasanchi, M., Fattahi, R., Babolhavaeji, F., Hariri, N., Nooshinfard, F. (2021). Categories, Components, and Items of Platform Thinking for Development and Effectiveness of Public Library Services. *National Studies on Librarianship and Information Organization*, 32(1), 76-96. doi: 10.30484/našinfo.2021.2810.2026. [In Persian].
- Pradhan, P. (2019). Library Services Platform (LSP): An Overview. *INFLIBNET Newsletter*.26(1). Retrieved April 21, 2021, from https://www.inflibnet.ac.in/publication/newsletter/jan_mar_2019/jan_march_2019.pdf
- Waqar, Ahmed, (2015). Third Generation of the Web: Libraries, Librarians and Web 3.0. *Library. Hi Tech News*, 32(4). Retrieved April 21, 2021, from <http://dx.doi.org/10.1108/LHTN-11-2014-0100>
- Weinberger, D. (2012). Library as platform. *Library Journal*. Retrieved April 21, 2021, from <https://www.libraryjournal.com/?detailStory=by-david-weinberger>

Platform-oriented thinking and improving the effectiveness of specialized library services

Mehrnaz Khorasanchi¹, Tayebeh Shahmirzadi²

1. *Ph.D. in Knowledge & Information Science, Researcher of Platform Thinking in Libraries and Information, Tehran, Iran. (Corresponding author). Email: mkhorasanchi@gmail.com*
2. *Assistant Professor of Agricultural Center for Information Technology and Services. Agricultural Research, Education and Extension Organization (AREEO). Tehran, Iran. Email: t.shahmirzadi@areeo.ac.ir*

Abstract

Platform thinking specialized libraries are no longer just a place to exchange resources and information. They are a center where human interactions create value, and researchers, faculty members, librarians, and managers are the main treasures of these centers, who will exchange the produced values with their awareness and knowledge. To carry out this research, the work steps were defined in two steps. In the first stage, by using the document study method, related documents were analyzed and the criteria related to platform libraries were identified. In the second step, using the Delphi technique, the necessity of implementing a platform library in specialized libraries was evaluated. According to the conducted surveys, the need to change the approach of specialized libraries from traditional to a platform will cause the development and effectiveness of their services. In a specialized platform library, the library is assumed to be a multi-faceted platform that, under the pretext of its services and products, creates a network among stakeholders, including managers, employees, experts, researchers, faculty members, and users. Therefore, addressing an aspect of specialized library services in a new context is of special importance that has not been addressed so far.

Keywords: Platform thinking, services, specialized libraries, effectiveness, development.